

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תכ"ה | פרשת כי תשא - פרה | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

בענין החיוב להישמע להוראות מניעת הידבקות "נגיף הקורונה"

א. התפשטות נגיף הקורונה וסכנתו. ב. הוראות השלטונות למניעת ההתפשטות. ג. חובה להתרחק מסכנה. ד. הסכנה רחוקה. ה. גדר סכנה המתירה לחלל שבת. ו. גדר סכנה שחייבים להתרחק ממנה. ז. להימלט ממוקם מגיפה. ח. חובה או רשות. ט. איסור לשכן את אחרים. י. סמכות הרשויות - דינא דמלכותא דינא. יא. חובה לצום בזמן מגיפה. יב. בזמן הזה.

א. התפשטות נגיף הקורונה וסכנתו

נגיף הקורונה (COVID-19) המתפרץ בימים אלו בעולם, מדבק בני"א שוהים בקרבת מקום או באים במגע עם הנושא נגיף זה. לפי גורמים שונים לעת עתה רוב האנשים הנדבקים (כ- 80%) אין להם צורך בטיפול רפואי וברוב המקרים מדובר במחלה קלה. עד 20% מהחולים המאובחנים מפתחים סיבוכים ושיעור התמותה (ר"ל) הינו כ- 2% מהחולים. לפי הנראה המחלה קשה יותר בקרב מבוגרים ואנשים הסובלים מפגיעה במערכת החיסון וממחלות כרוניות דוגמת סכרת או מחלת לב. שיעור התמותה אצל מבוגרים מגיל ששים הוא כ- 8% ומגיל שבעים הוא כ- 15%. ואצל הסובלים בעיות רפואיות שונות הוא בין 11% - 6.

ב. הוראות השלטונות למניעת ההתפשטות

בעולם מחייבים את החולים להיות בבידוד עד שיתרפאו. וכמו כן אלו שהיו בקרבתם או הנושאים את הנגיף אפילו אם חשים טוב או מי שיש לו סימפטומים המצביעים לנגיף, חייבים להיות בבידוד באופן מידי למשך שבועיים למנוע הדבקות, ובמידה שמתברר שאכן חולים, באר"י ממנים אחרים לאתר את אלו שהיו בקרבת החולה ע"מ להודיע להם שיכנסו לבידוד באופן מידי. אע"פ שאין בכח הוראות אלו למנוע התפשטות מוחלטת, מ"מ הדבר מציל חיים כי ע"י מניעת התפשטות מהירה, ניתן לתת לחולים טיפול תומך מיטבי.

בעקבות זאת רבים שואלים האם חובה להישמע להוראות השלטונות בפרט כשהדבר גורם לביטול מצוה. וכמו כן נשאלנו האם מותר לעובדים באיתור חולים או העלולים להיות חולים לחלל שבת לצורך זה.

ג. חובה להתרחק מסכנה

אינא בחולין (י) חמירא סכנתא מאיסורא, וכתב הרמ"א (יו"ד סי' קטו ס"ה) דעל כן יש לזוהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ואסור לסמוך על הנס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה. ויעוי' בט"ז (או"ח סי' סו ס"א) ובמ"א (סי' קד ס"ק א) שלמדו מהגמ' ברכות (בב) שהמסכן עצמו עובר על (דברים פ"ד פס טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". ודלא כהמהרש"א (שם) דס"ל דלא איירי קראי כלל בשמירת נפש האדם עצמו מסכנה, עיי"ש.

וכן נראה (שיש בזה איסור מה"ת) מהרמב"ם (רוצח פ"א ה"ד) שכת שכל מכוול שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו ולזוהר בדבר יפה יפה שנה השמר לך ושומר נפשו, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים, ע"כ. וכן פסק השו"ע (ח"מ סי' תכז ס"ח). וכן קטו המרחשת (ח"מ סי' כ אות ה) והעמק דבר (שם פס טו) שהיו מה"ת. אולם הבא הגולה (אות ט) כת שאיסור זה הוא מדרבנן ואסמיכניהו אקרא אי"נ לחו שהם מדאו ואין לוקין עליהם. והפמ"ג (יו"ד סי' פד מ"ז ס"ק ב) כת שבמקום שיב"ס משמע דהוה דבר תורה מקרא דונשמרתם. ועי' עוד בזה בשעמ"א עמיקתא גליון ק"י.

ד. הפכנה רחוקה

אלא דצ"ע בזה שהרי הרמב"ם (רוצח פ"א ה"ה) כתב דהרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכ"נ, לא ישתה מים מגולים וכו'. משמע שאין בזה אלא איסור דרבנן. וכן הוא בלבוש (יו"ד ר סי' קטו). וע"כ לחלק בין סוגי הסכנות ולומר דאין כל המידות שוות, והיכן שהסכנה ממשית י"ל דאיכא איסור דאו, אבל היכן רק חשש סכנה י"ל דהוי מדרבנן. וע"כ לומר כן דאל"כ דברי הלבוש סותרים, שהרי לעיל כת שהוא איסור מדרבנן, ומאיך דבחו"מ סי' תכ"ו (אות יא) כת שהוא איסור דאו. וכ"כ לחלק הא"מ (ח"מ ח"ב סי' עט). ועי' עוד בשעמ"א עמיקתא גליון ק"י.

ה. גדר סכנה המתירה לחלל שבת

ויש לעיין מה בכלל סכנה רחוקה וסכנה אינה רחוקה. והנה במגיד משנה (שבת פ"ב ה"א) הובא במ"א (סי' של ס"ק א) ובמ"ב (סי' ק ה) מבואר דכ"פ אף אם א מאלף לעול למות חשיב ספק סכנה לחלל את השבת.

אלא דצ"ע מהמ"א (סי' שטו ס"ק כג) גופא שכת דאסור להרוג השממית בשבת, ואף דיש לחוש שיפול תוך המאכל, מ"מ מילתא דלא שכיחא היא ויכול לכסות המאכל, וגם א מאלף שהיא מסוכנת במאכל. ומשמע דא מאלף אינו בכלל סכנה. ובתו"ה (ח"ה סי' שטז) כת לחלק דמה ש מאלף אינו בכלל סכנה היינו לחשוש שמא יהא סכנה והוא בגדר על צד הריחוק שיצמח מזה סכנה. וכת החזו"ן (אהלות סי' כב ס"ק לב) שבזמן שמתרשע משום חולי מהלכת, אף שאין בשעה זו חולה קמון, הו"ל כאויבים שצרו בעיר הסמוך לספר כדאינא בעירובין (מה). ומזהו שיש לעשות שלום אל חשבינן ליה פק"י אצ"ג לצורך דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה, כי לא מקרי ספק פק"י בדברים עתידים שבהוה אין להם כל זכר, ע"כ.

ויעויין עוד במהרי"ל דסקין (קו"א סי' ס) שהביא מתוס' (סנהדרין כז. ד"ה משכבו) בשם הירושלמי שיש לעבוד השדה בשיענית ע"מ שיחה להם לשלם הארנונה למלך, ואע"פ דהויא איסור דאו, מ"מ משום פק"י התירו, דאם ישאל המלך מהם לתת את המס ולא יהיה להם ממה לפרוע ומתו בתפיסת המלך. והוכיח דאין שבמקום חשש סכ"נ מתירין אף לעשרים לעבוד את הקרקע ולעבור על איסור תורה משום חשש פק"י של יחידים. ועי' בכל זה בשעמ"א עמיקתא גליונות קצ"א ושכ"ט.

ומבואר מהני"ל שבמקום שיש חשש סכנה אפי רחוק מחללין שבת וכמו כן אם מחלה מתפשטת אפי אין חולה לפנינו מחללין שבת ע"מ למנוע התפשטות. ואף אלו שאלו עלולים למות מחמתה חייבים לשמור אף לחלל שבת אם צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרור סכנה לפאחרים. ובני"ד שהסכנה היא סכנה דרבים נראה דחמיר טפי וע"כ יש מקום יותר גדול לחלל במקום הצורך, וכן מבואר בחזו"ן א"א (יו"ד סי' סט ס"ק א) ומהדורו סי' כה) ובאג"מ (יו"ד ח"ב סי' קעד ע"פ ד"ה וא"י"ס). ועי' בשעמ"א עמיקתא גליון רל"ו.

ו. גדר סכנה שחייבים להתרחק ממנה

אלא ד"ל דעל אף שהותר לחלל שבת בכח"ג, מ"מ אכתי י"ל שאין זה בכלל סכנה שאסור לאדם להכנס אליה. תדע דלא מציינו שבני"א מחויב ללכת להתרפאות ממומחה גדול אף כשאפשר לו, כשיש לו רופא מוסמך אחר המוכן לרפואתו, ומאיך דענין שבת מבואר בפוסקים (עי' מש"כ בזה בגליון קפ"ב) דמותר לחלל עבור הצאת רופא מומחה יותר. והיינו טעמא דכיון שהשבת נדחית מפני פק"י דכתב "יוחי בהם" הותר לחלל עבור החולה כל מה דצריך ליה להחלי אפי בצד רחוק, וגדולה מזו כתב במגיד משנה (שבת פ"ב ה"א) הובא רמב"ם (סי' שחט ס"ע ז) דכל הרגלים לעשות לחולה שבי"ש בחילו אע"פ שאין במניעת הדבר משום סכנה עבדינן כיון שהחולי יש בו סכנה, ע"כ. וכעין חילוק זה מבואר בתוס' נדה (מד. ד"ה איהו), עיי"ש.

שו"מ שדעת הגרש"א אצ"ל (ששי"כ פ"ב גהג ב) דכל שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש, מותר אדם לסמוך י"על שומר פתאים ה", וממילא דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה. ו בדרך זה כת במנח"ש (תנ סי' לו אות ב ד"ה ולענין). ולפי"ז במקומות שהסכנה רחוקה אין לחוש ד שומר פתאים, וכן מוכח מזה שלא מציינו איסור לנסוע מעיר לעיר אע"פ שהדרכים בחזקת סכנה כדאינא בשו"ע (סי' רטו ס"ע ז). ומבואר במנ"ק (יד) שיצאו לצורך טיול לחו"ל ולא חששו לסכנת הדרכים. ובמקום שיוצא לצורך פרנסה מותר אפי לשכן עצמו כי התורה התירה זאת, וכמ"ש בנוב"י (יו"ד תנ סי' ט), ומשמע מדבריו שם דאפי סכנה גדולה. והביאו האבני"ז (או"ח סי' תכ אות יא). וכ"כ הקרן אורה (מו"ק יד. ד"ה שוב). ובאג"מ (ח"מ ח"א סי' קד) כתב שמותר בכח"ג רק כשאין חשש סכנה באופן רחוק. ומ"מ עי בשעמ"א עמיקתא גליון פ"ח דאסור להסתכן לצורך מצוה.

ולפי הנתונים שהובאו לעיל דאין חשש הדבקות נגיף הקורונה בכלל סכנה ויש בזה משום ונשמרתם, כי אנשים חוששים ממנו ועוד כי לאנשים מבוגרים והסובלים מפגיעה במערכת החיסון וכדו שיעור התמותה של המחלה גבוה. ומ"מ במקומות שהחשש הדבקות אינו גדול מותר לבני"א ללכת לשם לצורך כמבואר לעיל, והכל לפי הענין.

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

האם מותר לומר "לבריאאות" בבית הכנסת

א - תניא (ברכות ג.) של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש. ופרש"י מרפא - לאדם המתעטש שרגילים לומר אסותא.

והובא לדינא ברמב"ם (פ"ד מהל ת"ת ה"ט) בזה"ל - ואין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד. אפי מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואין צריך לומר שאר דברים. וקדושת בית המדרש הוה אצ"ל בשעת הלימוד הכנסת. ע"כ. וכההיא לישנא אינא בטור ובשו"ע (סי' רמ"ו ס"י).

ויל"ע דבגמ' מבואר דהא דאין אומרים "רפואה" בבית המדרש, הוא משום ביטול בית המדרש. ואילו מלשון הרמב"ם (נהטור והשו"ע שהחזיקו אחריו), נראה דהוא משום דאין משיחין בבית המדרש אלא דברי תורה בלבד מפני קדושת בית המדרש.

ויעויין בגר"ז (הל ת"ת פ"ד ה"י ו"א) שכתב שקדושת בית המדרש גדולה וחמורה מקדושת בית הכנסת, ולפיכך אסור להשיח שיחה בטילה בבית המדרש כמו שאסור בבית הכנסת, ואפי מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואפי שלא בשעת הלימוד, ואצ"ל בשעת הלימוד שעונשו גדול כמו שאמרו חכמים שמאכילין אותו כגחלי רתמים. עכ"ל.

ומלשונו, וכן מדקאמר דאסור לומר אסותא אף שלא בשעת הלימוד, מבואר דס"ל דהאיסור אינו רק מחמת הפסקת הלימוד אלא אף מחמת קדושת בית המדרש. ועל עיקר האי דינא כתב הפרישה (יו"ד סי' מ"ו ס"ק ל"ה) דאפשר דזהו דוקא בימיחם שלא ראו מספריהם לחוץ, כ"ש שלא היו משיחין, אבל עכשיו דבלאו הכי לא נזהרין אומרים רפואה. והביאו השו"ך (סי' ט"ו).

אולם הט"ז (סי' ה) כתב להשיג על דברי הפרישה שלא היה לו לכתוב דבר זה לבדות קולא מלבו, דאף דמציינו באו"ח סי' ע סבא דאם לענין חתן שקורא ק"ש עכשיו כיון שגם שאר בני אדם אינם מכונים, היינו משום שנמשך מזה דבר טוב שיקרא ק"ש, משא"כ כאן שימשך מזה דבר מגונה שהשומע סבר מדהותרה עכשיו לומר רפואה הותרה הרצועה ושיח גם כן שיחה בטלה, וכבר אנו מזהרין בזה בעונש גחלי רתמים ח"ו, ע"כ אין להשיג בזה להקל, ואדרבה יהיה הרב מזהיר ע"ז וילמדו ק"ו לאיסור שיחה בטלה, והמברכה בכבוד התורה הרי זה משובח.

ג - והנה אי מטעם ביטול תורה אתנין עלה, ודאי דלי"ש ההיא דינא אלא בבית המדרש, אולם אי מדינא דקדושת בית המדרש אתיא עלה, יש מקום לאסור הדבר אף בבית הכנסת.

ואכן במאליה זוטא (או"ח סי' קמ"א ס"ק א) כתב - ומצאתי כתוב במתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה (מימוני).

אולם באליה רבא (סי' א) כתב - ועתה עיינתי ולא מצאתי היכן הוא בהמימוני כן, ואדרבה מדכתב פ"ד מהל ת"ת, וכן בטור יו"ד ושו"ע סי' רמ"ו דין זה על בית המדרש, משמע בבית הכנסת מותר, שאין כתבו עלה דקדושת בית המדרש חמיר מקדושת בית הכנסת, ואין לפרש כוונת מצאתי כתוב הוא נמי על בית המדרש, דא"כ קשה מאי חידוש בזה על השו"ע, הא השו"ע גופיה כתבו ביו"ד כדאמרו, ועוד הא כתב הכ"מ וב"י שם דמקורו הוא משי"פ אלו דברים (ברכות ג.), ושם אינא של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא מפני ביטול בית המדרש, וא"כ בבית הכנסת מנלן. ודחוק לומר דהוי ביטול תפילה. ועוד דגם בבית המדרש כתב השו"ך שם (סי' ט"ו) בשם הפרישה (סי' ל"ה) דוקא בימיחם וכו אף שהט"ז

אלא דיעויין בב"ק (ס) שאמרו שאם יש דבר בעיר "כנס רגליך" כלומר הסתגר בביתך ולא תצא לחוץ. ואם יש רעב בעיר "פזר רגליך", כלומר לך לחפש מזון. ולמדו כ"ז מקרא. ועי' ביש"ש (שם פ"ו סי כ) שכתב שיש שדקדוקי מזה שלא אמרו לענין מגיפה לצאת לעיר אחרת כמו שאמרו לענין רעב, שבדבר לא אומרים שיצא לעיר אחרת, ואשר לברוח משום סכנה כי הרי אמרו "כנס רגליך" ואל יחלך באמצע דרכים". ולמדנו נמי כן מהא דאמרינן ב**סנהדרין** (ט) שב שנין בלא זימנא לא שכב, ומוכח שאם לא הגיע זמנו למות לא ימות. אמנם **המהרי"ל** (סי ג) בשם הגדולים בעלי הוראה כת דרשאי לברוח ומשי"כ כנס רגליך הוא שלאחר שהתחיל והתחזק הדבר וכבר ניתן רשות למשמיות רשות אז יש לכנס רגליו. ודחו הא דסנהדרין דאינו אלא משל בעלמא. **בבב"ה** (כ"ז) אמרינן יש סנה בלא משפט (משל פי"ד פס כ) כלומר יש זמנים שיש לברוח מלאך המות טועה וממית גם את מי שלא הגיע זמנו, כ"ז במקום שניתן לו רשות ואינו מבחין בין טוב לרע. והיה לשאר מיני פורעניות המתרגשות. ואמרינן **בשבט** (כ) אל יעמוד אדם במקום סכנה כו, ע"כ. **והיש"ש** (ש) הסכים למהרי"ל. [ועיי' **במהרי"ל** שעפ"ז פסק שאם תלמיד ברח מהעיר מחמת שינוי אויר (מחמת דבר), על כן המלמד הפסיד הוי פסידא דהמלמד, כי הוי כשאר אונס. והביאו אונס. והביאו **הב"י** (ח"מ סי שלד). כן פסק **הרמ"א** (שם סי א), ואכמ"ל].

ה. חובה או רשות (יש עצירת נוספות להישמר מהדבקות)
והנה מלשון **המהרי"ל** הניל משמע דאין חובה לברוח אלא טוב לעשות כן. וצ"ע דהרי איכא חיוב לברוח מסכנה. ובאמת **ביש"ש** (ש) שם ע"פ המהרי"ל כת שמחויב לברוח, ועיי"ש שהוסיף שמ"מ אם יש בידו להציל בגופו ובממונו, חלילה שימנע עצמו, ויפרוש מצרת הציבור, ולא יראה בנחמת ציון, ע"כ. **והרמ"א** (יו"ד סי קטו ע"ה) פסק ע"פ המהרי"ל שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר, ולא בסופו. ומשמע דהוי חיוב. **שו"ר שהזעז אמת** (יו"ד ח"ב סי לב ד"ה הרי נה) הקשה על השי"ש שבמהרי"ל משמע שינוי חיוב וביאר שכונה השי"ש שאם יכול לקיים "כנס רגליך" ולא לצאת מביתו לא אין חיוב לברוח והוא רק עצה טובה, אבל אם אינו יכול שלא לצאת מביתו אז מחויב לברוח. ועי' **בבה"ל** (סי תקנד ד"ה דמקום חולי). ולפי"ז יוצא דהכל לפי הענין דאם ניתן למנוע הדבקות באופן סביר ע"י הסגרה וכדו אין חובה להימלט למקום שאין חשש הדבקות, אבל באופן שלא ניתן למנוע ההדבקות יש לצאת למקום שאין בו סכנה.

ט. איסור לכנס אחרים
והנה **ברמב"ם** הניל שכת ד"ל מכשול שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו שנה השמר לך ושומר נפשך ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים", מבואר שיש חובה להרחיק כל חשש סכנה מחברו ולדעת רוב הפוסקים במקום שאין חשש רחוק הוא איסור תורה וה"ה בני"ד שחייב מה"ח להתרחק שלא להדביק את חברו. ויעי' **בסנהדרין** (ג) דתניא מנין לחובה שחברו שוכנע בנרה או לסטים באים עליו שהוא חייב להציל, וי"ל (ויקרא י"ט ט"ז) לא תעמוד על דם רעך. וכן פסקו **הרמב"ם** (רוצח פ"א ה"ד) ו**הטשו"ע** (ח"מ סי תכז). ואם מחויב להציל חברו מסכנה ק"ו שאסור להכניס אותו בזה. ואם במקום שאינו סכנה ודאית נראה שיש משום לאו זה, ד עי' **בתשב"ץ** (ח"מ סי לו ד"ה ג) שכתב דמחללין שבת עבור חולה מסוכן משום "וחי בהם" ומשום "לא תעמוד על דם רעך". וכן הוא **בלבוש** (סי שכת אות ג) ו**במ"ב** (שם סי"ד ט) ומבואר דבסכ"ח הדוחה שבת שאי"ל במקום כמה פסקות כני"ל יש משום לא תעמוד על דם רעך. ועי' עוד **בסנהדרין** (ש) שלמדו דחובה לרפואת חברו, דכתיב "והשבותיו" לרבות אבידת גופו. וכן הוא **בשו"ע** (סי שלז) וא"כ י"ל דכ"ש שאסור להכניס בחולי. והעירונו שבר"ך זה מציינו **ברש"ש** (כתובות יח), **בחלקת יואב** (ח"מ סי ט) ו**בקהלות יעקב** (בי"ק סי א).

י. סמכות הרשויות - דינא דמלכותא דינא
נר שיש חובה מגורה להישמר על ההוראות השלטונות אשר קובעים הרחקות ע"מ למנוע התפשטות הנגיף, ראשית כל כי הוראותיהם מבוססות ע"י רופאים וכבר מבואר בסימן תרי"ח דרופא אפי' עכו"ם נאמן במקום חשש סכנה, והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון ל. ואע"פ שיש מדינות שמקילות יותר בכללים אלו מחויב לעשות כהוראות המקום שנמצא שם כי יש בזה משום תקנת המדינה כמבואר בסמוך. ועוד י"ל דלפעמים הוי בכלל ספק סכנה ולחורמא. ועוד יש כאן משום דינא דמלכותא דינא. דהנה הרמ"א (ח"מ סי שס"ט) הביא בשם א"ל דלא אמרינן דד"ד אלא במסים ומכסים והתלוים ברנקה, אבל בעדברים לא, וי"א דאמרינן בכל דד"ד, וכן הוא עיקר. וביאר **הש"ך** (יו"ד סי קס"ה סי"ח) דס"ל להרמ"א דד"ד נאמר בכל דבר. ועיי"ש (ח"מ סי ע"ג סי"ג לה) שתמה על הרמ"א כי בודאי לא אומרים בכל דבר דד"ד כי מה שהוא נגד דין תורתנו אינו בכלל זה. ומבואר דכל חוקי המלכות שהם לתיקון המדינה אמרינן בהו דד"ד, ואף **הש"ך** י"ל שהדין א"כ אם אינן נגד חוקי התורה. ואף תיקוני הדרכים וכדו שאינם נוגעים לממון המלכות י"ל שהם בכלל זה, וכמבואר בלשון **ספר התרומה** (שגד מו ח"ח אות ה) שכתב ד"ד אינו נוהג כי אם בדברים שהם עסקי המלך כגון "ענייני הדרכים" והטסקאות, ע"כ. ולפי"ז חוקים שיש בהם משום שמירת הגוף והנפש י"ל שהם נמי בכלל עסקי המלך לצורך בני המדינה ואמרינן דד"ד. וגדולה מזו מציינו **בחת"ס** (ח"מ סי לד) שתקנות שנעשו ע"י שלטון לטובת הצבור למנוע אסונות ואם לא נעשו ע"י היה חיוב עלינו לעשות כזה אסור לעבור עליהם ואין לזכר שייכות לדד"ד. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"מ סי ירצ) ו**בפתח"ש** (ח"ד עמ"ד). ומי שאמור להיות כפידוד ואינו עושה כן באופן שמוכח שהרמ"א התיר בו ולא שמע, מותר למסרו לרשויות, עי' **ברמ"א** (ח"מ סי שפח סי א), **בפתח"ש** (ח"ו פ"ד אות ה), **באג"מ** (או"ח ח"ה סי ט אות יא) ו**במנח"י** (ח"מ סי ט). ואכמ"ל. ושוב העירוני **מאגרות הרע"א** (סי ט) אשר הפליג בהזהרות אי"מ לעצור מגפת החלערי"א ונמנע מהתכנסויות גדולות אף בתפלה בצבור, עיי"ש.

יא. חובה לצום בזמן מגיפה
והנה תנן **בש"ס תענית** (ח) עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרתע. כו איש דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר, ע"כ. ואמרו **בגמ'** שם (כא) עיר שציאו הימנה תענה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום א או ב' ד ימים אין זה דבר וכו'. וביאר **הב"י** (סי קתק) דכשמתו ביום א או ב' ד ימים אין זה קבע אלא אקראי בעלמא, ע"כ. ונרא' לפי"ז שבזמנו שידוע שהנגיף מתפשט יש לצום בכל גוונא כי ידוע שאין לא אקראי בעלמא. ועיי"ש עוד א"כ בהר"י מתענית שאר גלויות עליהם היה בחו"ל ושיירות הולכות ובאות, ואמרו דטעמא דכשיש דבר באר"י מתענין בני חו"ל משום דגבירה לוקה שפחה לא כ"ש. וכן פסקו **הטשו"ע** (ס). אלא שבמקומות שלא נותנים להכנס ממדינות מחו"ל הנוגעות במגיפה, י"ל דבכה"ג אי"צ להתענות כי אין לחוש שיגיעו לכאן.

יב. בזמן הזה
ועי' **במ"א** (סי"ג) שכתב שהאידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוה כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר, ועי' יו"ד סע' שע"ד, ע"כ. וכן פסקו **הערוה"ש** (אות ט) ו**המ"ב** (סי"ג) ו**הברכ"י** (אות ד) כתב בשם **מהר"מ בן חביב** (החדשות ססי עה) שהאידינא אין גוזרים תענית צבור על הדבר וכן אמרו משם **האר"י** ז"ל וכן יש סברא בתלמוד דף כ"ב, ע"כ. והביאו **השער"ת** (שם אות ג). ועיי"ש **בערוה"ש** שמרבים בתפלות, באמירת הקטורת ובצדקה וגוזרין תענית בפדיון ומחלקין לעניים. והנה מלשון המ"א שכתב שהאידינא אין מתענית כלל וכן מסתימת הברכ"י משמע דאף באופן שלא ידוע שיש חשש סכנה בצום מ"מ נהגו שלא לצום משום שציינו בזה חשש סכנה. אלא שיי"ל שתעניות אחרים כגון תענית אסתר וכדו אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה החשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום (ושמענו שכן הוא לענין נגיף הקורונה לאלו שאינם חולים כי מערכת החיסונית אינה נפגעת מחמת הצום), ואינו דומה להא דלעיל שיי"ל שחששו לתקן צום בעיתים אלו שלא יבואו לידי סכנה משא"כ בצום שחיובו מטעם אחר. והכל לפי הענין.

מ פ ס ק נ א ד י נ א

העולה לדינא א' חובה להישמע להוראות השלטונות ע"מ למנוע התפשטות של נגיף כי אסור לסקן את עצמו ואחרים. וכל או"א מחויב לנהוג לפי הוראות המדינה שהוא נמצא בה. ב' מי שאינו שומר על ההוראות עובר על "ונשמרתם" וכיון שמשכח אחרים עובר על "השמר לך ושומר נפשך" ועל "לא תשים דמים", כי נצטוונו במצוה זו להסיר כל מכשול העלול להביא אחרים לידי סכנה. וי"ל שגם עובר על עוד איסורים כמבואר לעיל. ג' מחלקין שבת ע"מ למנוע התפשטות מחלה העולה להמית אפי' עדיין לא היו מתים מחמתה. וכל שרד ורד בני אדם לברוח מאותו ענין מחמת חשש סכנה שבו, הרי זה בכלל ספק פקוח נפש, על כן במקום הצורך מחלקין שבת ע"מ לאתר מ"ש שעלול להדביק אחרים בנגיף כדי להכניסו בפידוד. ואף בני"א שסכנת הנגיף אצלם רחוקה מ"מ חייבים לשמור על הכללים ואף לחלל שבת אם יש צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרום סכנת חיים עקיפה לאחרים. ד' מצב שיש בו חשש סכנה רחוק, אע"פ שמחלקין שבת מחמתו, מ"מ ע"פ הדיון מותר להכנס אליו ואין בו משום "ונשמרתם", ע"כ מותר לטוס למקום שחשש הדבקות קיימת באחוזים נמוכים אע"פ שהם גבוהים מאשר ממקום מוצאו. ה' אע"פ שבזמן חז"ל היו מתקנים תענית צבור בשעה שהתפשטה מגיפה, מ"מ בזה"ז לא מתקנים כלל כי חששו שישתכנו בשעת המגיפה מחמת חולשה הנגרמת מחוסר אכילה ושתייה. מ"מ מרבים בתפלות, באמירת הקטורת ובצדקה וגוזרין תענית בפדיון ומחלקין אותו לעניים. ו' בצומות אחרים כגון תענית אסתר, אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה החשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום.

החמירו היינו מ שום כבוד התורה עיי"ש וכו'. אלא נראה לי ליישב וכו', ובין כך נראה להקל בבית הכנסת.

אלא **דפמ"ג** (סי קני"א סי"ק משב"ז סי"ד) כתב דאין לומר אסותא בבית הכנסת, והא דאמרינן דשל בית ר"ג לא היו אומרים מרפא ביטול בית המדרש, אין לומר דבבית הכנסת שרו, ד"ל דבבית המדרש דהוי ברבן ס"ד לכתחילה שרו, קמ"ל דאסור, וכ"ש דהי"ל הכנסת. וכ"כ **בבאר היטב** (סי קני"א סי"ק ה) - המתעטש בבית כנסת אין אומרים לו רפואה, מיימוני, עטרת זהב (סי"ק ג). וכ"כ לדינא **בחסד לאלפים** (סי קני"א סי"ה) דאין אומרים בבית הכנסת חיים טובים או רפואה. וציון מקורו לבאר היטב.

הפ הן איש חי (שו"ר פרשת ויקרא סי"ח) הביא לדינא דברי החפ"ג דהמתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו חיים טובים.

ועי"ע **בכף החיים** (לגרי"ח סופר זצ"ל - סי קני"א סי"ק ב) דהביא דברי העטרת זקנים והאליה זוטא הנוכרים דהחמירו בדבר, והדר הביא דברי האליה רבא דהעלה להקל, וסיים - אבל האחרונים העלו להחמיר, וכן ראוי להורות וגם מטעם שב ואל תעשה עדיף.

אולם יעויין **בברכ"י** בסי רמ"ד (סי"א) דכתב בתוך דבריו שם - והוי קדושת בית המדרש יותר גדולה מבית הכנסת, והוי עוסקים בתו הרה תמיד, ואפי' לומר אסותא אין לומר בבית המדרש. עכ"ל. ומשמע דס"ל דהאי דינא אינו אלא בבית המדרש.

ד - וליישב דברי הרמב"ם הטור והשו"ע, דמשמע מדבריהם דהאיסור לומר אסותא בבית המדרש הוא משום קדושתו, ואילו מדברי הגמ' נראה דטעמא מפני ביטול בית המדרש.

נראה לבאר בדברא שדברא להו דאי איסור אמירת אסותא הוא מפני ביטול תורה בלבד, לא ה"ל לגמ' למימר אין אומרים אסותא בבית המדרש, אלא ה"ל למימר דאין לומר אסותא באמצע לימודו, ומדקאמר אין אומרים אסותא בבית המדרש, משמע דבבית המדרש הדבר אסור אפי' שלא בשעת לימודו, והא דקאמר דטעמא מפני ביטול בית המדרש, היינו קדושת בית המדרש נובעת מחמת היותו מקום המיוחד לתורה [כמבואר בלבוש סי רמ"ו סי"ז דמהאי טעמא קדושתו חמורה מקדושת בית הכנסת דת"ת עדיף], ועל כן כל דאית ביה משום ביטול בית המדרש בשעת הלימוד חשיב כשיחת חולין בבית המדרש, ותו אין לאומרו אף שלא בשעת הלימוד מחמת קדושת בית המדרש.

ואם כניס דברינו י"ל דההיא דינא איתא רק בבית המדרש, דטעם קדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתורה, משא"כ בית הכנסת קדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתפלה, כל שאין באמירתו משום שיחת חולין אין איסור לאומרו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש מעלת וקדושת השבת (טז)

שבת מעין עולם הבא - השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא את העולם - "השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא עולמו בששת ימים וביום השביעי שבת וינפש, וכל שאינו שומר שבת אין לו אמונה, ולכן דימו חז"ל בכל הש"ס מחלל שבת לעובד כוכבים וכל המחלל את השבת ככופר בכל התורה כולה. ולכן תיכף שיצאו ישראל ממצרים נצטוו על השבת בפר עבוד קודם מתן תורה, לפי שיציאת מצרים הוא עדות על הגשנתו ויתברך בעולמו שלם טוב לעושי טוב, ולהיפך לעושי רע כמו המצרים וכיוצא בהם, והוא עדות על יכולתו יתברך לשנות את הטבע, כמכות מצרים וקריעת ים סוף וירידת המן והשליו והבאר, ואם אינם מודים שהקב"ה ברא עולמו הרי כופרים בכל הדברים, ולכן נתן להם השבת תיכף ביציאתם ממצרים". (ערוך השולחן סי רמ"ב סי"א)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"